

การสร้างมาตรฐานการพยาบาลผู้ป่วยวัย โรคสำหรับพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในระดับปฐมภูมิ

บรรเจิดลักษณ์ คีรีแสง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ตุลาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยบูรพา

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา

จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ประจำภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2553

Burapha University

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจาก รองศาสตราจารย์ ดร.รัชนี สรรเสริญ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา จันทวงศ์ กรรมการที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งช่วยตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ในภาควิชาการพยาบาลชุมชน และคณาจารย์ทุกท่าน ที่เคย ประสิทธิ์ประสาทความรู้เป็นอย่างดี ให้กับผู้วิจัยในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ขอขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีในขั้นตอนในการ สร้างมาตรฐานการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคสำหรับพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในระดับปฐมภูมิ

ขอขอบพระคุณ คุณละอียด กมลกาญจน์ สาธารณสุขอำเภอแกลง นายบุญเริ่ม โอทาน หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลปากน้ำกระแสด ที่ให้การสนับสนุน คอยให้ความช่วยเหลือตลอดจน อำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ มาโดยตลอด

ท้ายสุดนี้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ และคุณแม่ ที่ให้กำลังใจเสมอมา

บรรเจิดลักษณ์ คิริแสง

49924024: สาขา: การพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน; พย.ม. (การพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน)

คำสำคัญ: มาตรฐานการพยาบาล/ พยาบาลวิชาชีพ/ การพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคในระดับปฐมภูมิ/ผู้ป่วยวัณโรค/
การเตรียมผู้ดูแลผู้ป่วยวัณโรค

บรรณเจดลักษ์ณ์ ศิริแสง: การสร้างมาตรฐานการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคสำหรับพยาบาลวิชาชีพที่
ปฏิบัติงานในระดับปฐมภูมิ (ESTABLISHMENT OF NURSING STANDARD OF HEALTH CARE IN
TUBERCULOSIS PATIENT FOR PROFESSIONAL NURSE WORKING IN PRIMARY CARE UNITS)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: รัชณี สรรเสริญ, Ph.D.(Nursing), ฉันทนา จันทวงศ์, Ph.D. 200 หน้า ปี
พ.ศ. 2553.

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมาตรฐานเชิงกระบวนการ และมาตรฐานเชิงผลลัพธ์
ของการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคสำหรับพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในระดับปฐมภูมิ ดำเนินการวิจัย โดยร่าง
มาตรฐานการพยาบาลตามขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล จากข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ทางวิชาการร่วมกับ
ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พยาบาลวิชาชีพ ผู้ดูแล และผู้ป่วยวัณโรค กลุ่มตัวอย่างละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน และ
ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 22 คน ด้วยวิธีเทคนิคเดลฟาย จำนวน 3 รอบ ศึกษา
ความเป็นไปได้ในการนำมาตรฐานการพยาบาลไปใช้ในสถานการณ์จริง ความคิดเห็นของพยาบาลวิชาชีพ
ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยวัณโรค จำนวน 43 คน และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การแจกแจงความถี่
ร้อยละ มัชฐานและพิสัยระหว่างควอร์ไทล์

ผลการวิจัย ได้มาตรฐานการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคสำหรับพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในระดับปฐม
ภูมิ จำนวน 9 มาตรฐาน ประกอบด้วย มาตรฐานเชิงกระบวนการ จำนวน 77 ข้อ มาตรฐานเชิงผลลัพธ์ จำนวน
36 ข้อ โดยมีรายละเอียดดังนี้ มาตรฐานที่ 1 การเตรียมความพร้อมของพยาบาลวิชาชีพการดูแลผู้ป่วยวัณโรค
มาตรฐานที่ 2 พยาบาลเตรียมความพร้อมญาติผู้ดูแล มาตรฐานที่ 3 การประเมินความพร้อมของญาติผู้ดูแลผู้ป่วย
วัณโรค มาตรฐานที่ 4 การประเมินปัญหาของผู้ป่วยวัณโรค มาตรฐานที่ 5 การส่งเสริมให้ญาติมีทักษะที่ถูกต้อง
ในการดูแลผู้ป่วย
วัณโรค มาตรฐานที่ 6 การวางแผนการดูแลผู้ป่วยวัณโรคโดยภาคีหุ้นส่วน คือ ญาติและแกนนำ มาตรฐานที่ 7
การส่งเสริมให้ญาติผู้ดูแลมีเจตคติที่ดี และมีทักษะที่ถูกต้องในการดูแลผู้ป่วย
วัณโรคแบบองค์รวม มาตรฐานที่ 8 การพัฒนาศักยภาพของแกนนำในการดูแลผู้ป่วยวัณโรค มาตรฐานที่ 9 การ
ประเมินผลการดูแลผู้ป่วยวัณโรคโดยญาติผู้ดูแลผู้ป่วยวัณโรคและแกนนำ และผลการศึกษาคือความเป็นไปได้
พบว่า พยาบาลวิชาชีพส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า มาตรฐานการพยาบาลโดยรวมสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการ
ปฏิบัติได้ในสถานการณ์จริง

จากการศึกษานี้ มีข้อเสนอแนะ คือ พยาบาลชุมชนสามารถนำมาตรฐานการพยาบาลนี้ไปทดลอง
ใช้ในการให้การพยาบาลผู้ป่วยวัณโรค เตรียมผู้ดูแลและแกนนำชุมชน ในการร่วมมือกันดูแลผู้ป่วยวัณโรค อีก
ทั้งเป็นแนวทางการควบคุมคุณภาพและประเมินผลการปฏิบัติของพยาบาล

49924024: MAJOR: COMMUNITY NURSE PRACTITIONER; M.N.S (COMMUNITY NURSE PRACTITIONER)

KEYWORDS: NURSING STANDARDS/ PROFESSIONAL NURSES/ NURSING CARE FOR PATIENTS WITH TUBERCULOSIS AT PRIMARY HEALTH CARE LEVEL/ PATIENTS WITH TUBERCULOSIS/ PREPARATION FOR CARE GIVERS OF PATIENTS WITH TUBERCULOSIS.

BANJERDLUCK KEEREELANG: ESTABLISHMENT OF NURSING STANDARD OF HEALTH CARE IN TUBERCULOSIS PATIENT FOR PROFESSIONAL NURSE WORKING IN PRIMARY CARE UNITS. ADVISORY COMMITTEE: RACHANEE SUNSERN, Ph.D., CHANTANA CHANTAWONG, Ph.D., 200 P. 2010

The purpose of this study was to develop the standards for processes and outcomes of nursing cares of patients with tuberculosis practiced by professional nurses at the primary health care level. Regarding the study, the nursing standards were drafted in accordance with nursing procedures based on the academic empirical evidence in conjunction with the results obtained from an in-depth interview. The samples comprised three groups of participants with five persons in each: professional nurses, care givers, and patients with tuberculosis. The total number was 15 persons. The content validity of the standards was inspected and verified by twenty-two experts utilizing three times of Delphi technique adopted in order to investigate the application feasibility of the nursing standards for the actual nursing cares. Besides, the opinions of 43 professional nurses, as well as the care givers of the patients with tuberculosis were taken into considerations. Also, Frequency Distributions, Percentage, Median, and Inter-quartile Ranges were employed for the data analyses.

The findings revealed nine standards for nursing cares of patients with tuberculosis practiced by professional nurses at the primary health care level comprising 77 items of the process standard and 36 items of the outcome standard with their details as follows: The first standard was self readiness preparation of professional nurses giving cares for the patients with tuberculosis, the second was preparation of the professional nurses for the patients' care giving relatives, the third was the readiness evaluation of the patients' care giving relatives, the fourth was evaluation of the patients' problems, the fifth was encouragement for the patients' relatives to acquire the correct caring skills for the patients, the sixth was planning for the cares given to the patients via the stakeholders' cooperation consisting of relatives and core personnel, the seventh was encouragement for the care giving relatives to have good attitudes and acquire correct skills for the holistic cares given to the patients, the eighth was potential development of the core personnel (stakeholders) in taking care of the patients, and the ninth was evaluation of the cares given to the patients by their care giving relatives and the core personnel. Regarding the feasibility study, it was found that most of the professional nurses in the study agreed that the nursing standards, on average, were applicable as guidelines for the actual care practices.

From this study, it was suggested that community nurses could apply the discussed nursing standards for the cares of patients with tuberculosis, and for the preparation of the care givers, as well as the community stakeholders so that there would be mutual cooperation among them for the cares of patients with tuberculosis. They could also be used as the guidelines for the quality control and evaluation of nursing practices.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
สถานการณ์ผู้ป่วยวัณโรค	11
แนวทางมาตรฐานในการดำเนินงานการควบคุมวัณโรค	17
แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการพยาบาล	50
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	67
3 วิธีดำเนินการวิจัย	73
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	74
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	76
การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	79
การเก็บรวบรวมข้อมูล	80
การวิเคราะห์ข้อมูล	82

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4 ผลการวิจัย	84
ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการและการสัมภาษณ์ กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง	84
ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	101
ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการนำมาตรฐานไปใช้	125
5 สรุปและอภิปรายผล	131
สรุปผลการวิจัย	131
การอภิปรายผล	132
ข้อเสนอแนะในการนำมาตรฐานการพยาบาลผู้ป่วยวัน โรคสำหรับพยาบาล วิชาชีพที่ปฏิบัติงานในระดับปฐมภูมิไปใช้	141
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	142
บรรณานุกรม	143
ภาคผนวก ก	150
ภาคผนวก ข	172
ภาคผนวก ค	186
ภาคผนวก ง	197
ประวัติย่อของผู้วิจัย	200

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	อัตราป่วยต่อแสนประชากร จำแนกตาม กลุ่มอายุ ภาค ของผู้ป่วยวัณโรค	12
2	การเปรียบเทียบรูปแบบจำลองระหว่างการดูแลแบบเดิมกับการดูแลแบบ องค์รวม	42
3	เปรียบเทียบขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล และการสร้างมาตรฐาน การพยาบาล	57
4	ขั้นตอนในการสร้างมาตรฐานเชิงกระบวนการและมาตรฐานเชิงผลลัพธ์	58
5	ระดับของหลักฐานเชิงประจักษ์ของสถาบัน โจแอนนาบริกค์	77
6	จำนวนและร้อยละของผู้เชี่ยวชาญจำแนกตาม วุฒิการศึกษา ตำแหน่งงาน ที่ปฏิบัติ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ และประสบการณ์การปฏิบัติงาน	102
7	จำนวนและร้อยละของพยาบาลวิชาชีพจำแนกตาม วุฒิการศึกษา แผนกงาน ที่ปฏิบัติ สถานที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์การปฏิบัติงาน	126
8	จำนวนและร้อยละของระดับความคิดเห็นของพยาบาลวิชาชีพต่อความเป็นไปได้ ในการนำมาตรฐานการพยาบาลไปใช้ในสถานการณ์จริง.....	128
9	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ของคำตอบในแต่ละข้อของ ผู้เชี่ยวชาญในมาตรฐานที่ 1	152
10	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ของคำตอบในแต่ละข้อของ ผู้เชี่ยวชาญในมาตรฐานที่ 2	154
11	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ของคำตอบในแต่ละข้อของ ผู้เชี่ยวชาญในมาตรฐานที่ 3	159
12	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ของคำตอบในแต่ละข้อของ ผู้เชี่ยวชาญในมาตรฐานที่ 4	161
13	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ของคำตอบในแต่ละข้อของ ผู้เชี่ยวชาญในมาตรฐานที่ 5	163
14	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ของคำตอบในแต่ละข้อของ ผู้เชี่ยวชาญในมาตรฐานที่ 6	165
15	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ของคำตอบในแต่ละข้อของ ผู้เชี่ยวชาญในมาตรฐานที่ 7	168

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
16	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ของคำตอบในแต่ละข้อของผู้เชี่ยวชาญในมาตรฐานที่ 8	168
17	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ของคำตอบในแต่ละข้อของผู้เชี่ยวชาญในมาตรฐานที่ 9	170

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University